

УДК 334.012.64:336.2

Тарасевич Н.В.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету***Марковський А.В.***студент кредитно-економічного факультету
Одеського національного економічного університету*

ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

THE INTRODUCTION OF INTERNATIONAL EXPERIENCE IN BANK LENDING TO SMALL BUSINESSES

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто світові тенденції розвитку банківського кредитування суб'єктів малого бізнесу. Проаналізовано сучасний стан банківського кредитування малого бізнесу в Україні. Автором визначені особливості міжнародного досвіду кредитування малого бізнесу, що потенційно можуть впровадити українські банки у найближчому майбутньому.

Ключові слова: кредит, банк, банківське кредитування, малий бізнес, мале підприємство, фінансовий консалтинг, процентна ставка.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены мировые тенденции развития банковского кредитования субъектов малого бизнеса. Проанализировано современное состояние банковского кредитования малого бизнеса в Украине. Автором определены особенности международного опыта кредитования малого бизнеса, который потенциально могут внедрить украинские банки в ближайшем будущем.

Ключевые слова: кредит, банк, банковское кредитование, малый бизнес, малое предприятие, финансовый консалтинг, процентная ставка.

ANNOTATION

The article examines global trends in bank lending to small businesses. Also analyzed the current state of bank lending to small business in Ukraine. The author of the features of international experience in small business loans, which can introduce Ukrainian banks in the near future.

Key words: credit, bank, bank lending, small business, small business, financial consulting interest rate.

Постановка проблеми. Рівень розвитку малого бізнесу в Україні значно нижчий, ніж в інших країнах світу. До того ж у нашій країні не використовується увесь потенціал, який допоміг би вийти на новий рівень життя суспільства. Сьогодні малий бізнес є базовим структурним елементом сучасної ринкової економічної системи. Якщо дивитися на закордонний досвід, то саме всебічний розвиток малого бізнесу в господарській системі дає можливість збільшити економічний потенціал країни, підвищити рівень конкурентоспроможності національної економіки, вирішити гострі соціальні проблеми – це все необхідно для України. Одним із важливих аспектів існування малого бізнесу є можливість отримати кошти на свій розвиток у банківських установах. Банківське кредитування суб'єктів малого бізнесу сприяє розширеному відтворенню та розвитку самої структури

малого підприємництва. Щоб покращити сучасний рівень банківського кредитування малого бізнесу, потрібно дослідити міжнародний досвід у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика та перспективи банківського кредитування суб'єктів малого бізнесу є однією з популярних тем дослідження в Україні і завжди знаходять відгук у публікаціях вітчизняних науковців. У своїх дослідженнях перспективи банківського кредитування суб'єктів малого бізнесу розглядали такі вітчизняні вчені, як О.Л. Малахова [1], Л.Л. Калініченко [2], О.Г. Курган [3], Н.П. Мацелюх, О.М. Унінець [4]. Однак подальшого детального та систематизованого аналізу потребує вивчення міжнародного досвіду банківського кредитування суб'єктів малого бізнесу.

Метою статті є систематизація та аналіз міжнародної практики банківського кредитування суб'єктів малого бізнесу та узагальнення їхнього досвіду для подальшого його застосування в банках України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Всім відомо, що рівень життя в інших країнах світу набагато вищий, ніж в Україні. Одним із факторів успішного зростання економічного життя за кордоном є налагоджена робота банків із суб'єктами малого бізнесу. Зарубіжні банки йдуть назустріч своїм клієнтам і створюють максимально комфортні умови для проведення самого процесу кредитування. Вони можуть надавати кредити на заснування свого майбутнього бізнесу (проектне фінансування) та багато іншого, що в сучасному українському банку є новизною.

У нашому дослідженні запропоновано найяскравіші приклади банківського кредитування суб'єктів малого бізнесу в міжнародній практиці, яке відрізняється від українського банківського кредитування. Класифікацію особливостей банківського кредитування малого бізнесу в інших країнах схематично зображено на рис. 1.

Почнемо детальніший огляд цих особливостей.

1. Наявність спеціалізованих банків істотно зменшує навантаження справ із кредитування для великих банків та покращує сам процес кредитування суб'єктів малого бізнесу, оскільки спеціалізовані банки займаються тільки своїм окремим сегментом ринку.

Світовий досвід показує, що малий бізнес фінансується переважно невеликими банківськими установами – земельними банками й ощадними касами, банками взаємного кредитування та кооперативними банками, які спеціалізуються на кредитуванні дрібних підприємств. Рівень функціонування цих установ досить високий, вони задовольняють потреби клієнтів у найрізноманітніших фінансових послугах, пропонуючи не тільки кредити й інвестиції, а і фінансову консультацію з різноманітних питань та методичне забезпечення малого бізнесу [5]. Перевага цих банків в обслуговуванні клієнтів із малого бізнесу полягає в тому, що присутній індивідуальний підхід до кожного клієнта, відсутня шаблонність у здійсненні операцій, пропонується індивідуальний сервіс для кожного клієнта.

У США успішно існують різні за розмірами банківські та кредитні установи, кожна з котрих охоплює свій сегмент ринку – дрібніші співпрацюють з малими та середніми підприємствами, а крупні банки орієнтуються на корпоративний бізнес. На прикладі США можна спостерігати, що чим більше розгалужена структура банківських та кредитних інститутів, тим краще це для розвитку загального бізнесу в країні.

В Україні спостерігається кардинально інша ситуація. Великі банки країни концентрують у себе найбільший обсяг активів, кредитують як малі, так і великі підприємства. Також крупні українські банки залучають найбільше коштів клієнтів (зокрема, зі сфери малого бізнесу), працюючи з ними через розгалужену мережу відділень та філій.

2. Проектне фінансування – це фінансування інвестиційних проектів, за якого банк зде-

більшого бере до уваги майбутній грошовий потік, який буде генеруватися безпосередньо проектом, як джерело погашення кредитної заборгованості. Для кожного клієнта по кожному окремому проекту розробляється індивідуальна схема фінансування, що дає змогу визначити потреби клієнта, встановити для нього індивідуальні тарифи і забезпечити найвищі стандарти обслуговування.

За кордоном це називають стартапом, тобто банк видає кредит на заснування нового підприємства, що надало переконливий бізнес-план та має перспективи розвитку бізнесу. Це називають також інвестиційним кредитом, коли банк на свій ризик кредитує підприємство, що тільки починає свій бізнес. У багатьох країнах Європи проектне фінансування надається усім підприємствам – від малого до великого.

Натомість в Україні послугами проектного фінансування можуть користуватися лише корпоративні клієнти, оскільки наші банки хочуть мінімізувати ризики і цей вид кредиту малим підприємствам є дуже ризикованим. Якщо корпоративні клієнти вже мають багатомільйонний бізнес та хочуть розширити своє виробництво, виробляти новий продукт та охопити нову нішу на ринку, то великі банки можуть це задовольнити повною мірою, оскільки у цих клієнтів вже є своя діяльність в іншій сфері, яка стабільно приносить постійний дохід.

3. У міжнародній банківській практиці всебічно використовують послуги фінансового консалтингу, який дає банкам змогу надавати клієнтам консультації із фінансової діяльності (консультації з фінансового менеджменту, бухгалтерії, маркетингу тощо) їхнього бізнесу. Все це сприяє покращенню розуміння підприємцями, як потрібно співпрацювати з банками, підвищує їхню фінансову грамотність та всебічно розвиває рівень бізнесу країни. Фінансовий консалтинг може надавати послуги як консультативні, так і інформаційні (тобто забезпечува-

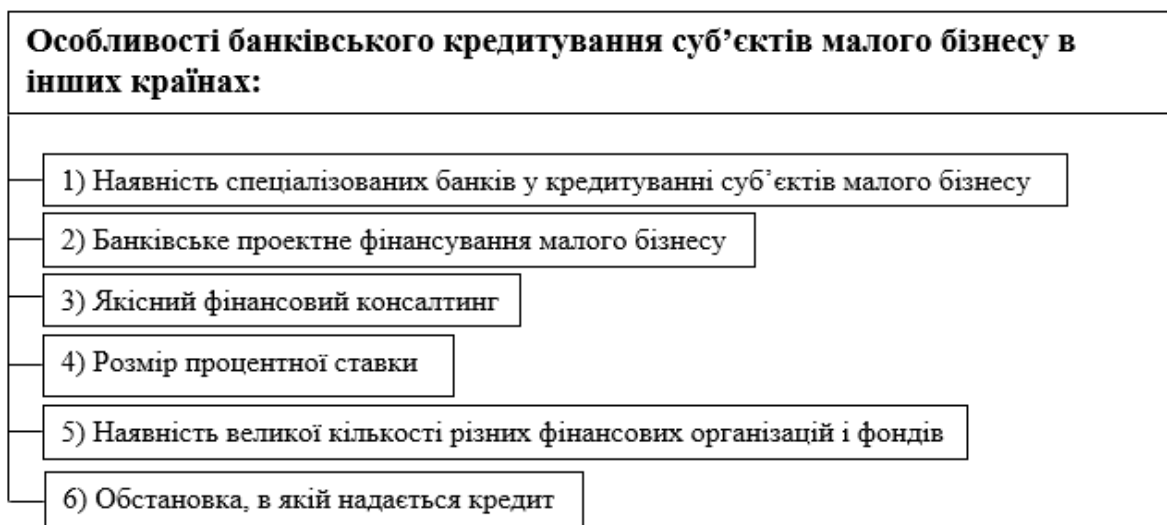

Рис. 1. Особливості банківського кредитування суб'єктів малого бізнесу в інших країнах

ти можливість користування інформаційними мережами і технічними бібліотеками).

В Україні фінансовий консалтинг у банківській діяльності слабо розвинутий. У загальному обсязі фінансовими консультантами в Україні є брокери, аудитори, інвестиційні консультанти, страхові агенти. Крупні українські банки надають фінансовий консалтинг, але рівень організації та якості є слабким. Задля консультування малого бізнесу проводять спеціальні збори клієнтів. У загальних засадах консультанти банку повідомляють загальну інформацію з проведення бізнесу, що робить неможливим індивідуальний підхід до консультування клієнта, як це відбувається в закордонних банках.

4. Середній розмір процентної ставки за кредитами малого бізнесу в Європі – 3,5%, що в 5 разів менше, ніж в Україні, де станом на 12 травня 2017 року вона становить приблизно 16%. У таблиці 1. наведені процентні ставки за кредитами малого бізнесу у різних країнах Європи.

Таблиця 1
Процентні ставки за кредитами малого бізнесу у різних країнах Європи

Країна	Процентна ставка за кредитом, %
Німеччина	2,63
Мальта	3,91
Австрія	2,34
Франція	2,5
Нідерланди	1,68
Словенія	5,95
Бельгія	2,49
Кіпр	6,76

З таблиці бачимо, що процентні ставки в Європі є набагато нижчими, ніж в Україні. Все це сприяє покращенню розвитку умов банківського кредитування в країнах та розвитку малого

бізнесу, оскільки у малі підприємства будуть набагато менше платити за використання кредитних коштів банку, а отже, зазнавати менших збитків.

Для порівняння з українськими процентними ставками приведені значення облікової ставки НБУ за останні 3 роки, тому що ставка Центрального банку є мінімальною для процентних ставок кредитування.

Можна дійти висновку, що в Україні велика процентна ставка за кредитами, яка до європейських була наближена у 2013 – на початку 2014 року, коли облікова ставка становила 6,5%. А вже починаючи з 2014 року процентна ставка почала підніматися через кризу, яка полягала у певній недосконалоості економіки України і загальнодержавних фінансів. Об'єктивні чинники привели до масового відпливу капіталу нерезидентів, підвищення попиту на іноземну валюту, накопичення платежів за зобов'язаннями держави. Наслідками кризи стали девальвація гривні, зростання інфляції, втрата ліквідності і платоспроможності деяких банків.

5. У багатьох закордонних країнах малому бізнесу серйозну фінансово-кредитну підтримку надає держава через спеціальні структури і фонди, наприклад, через Адміністрацію в справах дрібного бізнесу (США), Корпорацію страхового кредитування дрібного бізнесу (Японія), Кредит для середніх і дрібних фірм (Франція). У Китаї активно функціонують державні фонди з підтримки та розвитку діяльності малого та середнього підприємництва. Вони спрямовані на забезпечення гарантійними зобов'язаннями і заставами малі підприємства з метою отримання банківських кредитних коштів на розвиток бізнесу.

В Україні також існують різні організаційні форми підтримки і захисту інтересів малих підприємств. Для цього створено асоціації малих підприємств, Всесвітня асамблея дрібних і середніх підприємств, різні фонди розвитку і

Таблиця 2

Динаміка облікової ставки НБУ, 13.08.2013–13.05.2017 [6]

Період	Облікова ставка, %	Зміна, %
З 13.08.2013 до 14.04.2014	6,50	0
З 15.04.2014 до 16.07.2014	9,50	+3,00
З 17.07.2014 до 12.11.2014	12,50	+3,00
З 13.11.2014 до 05.02.2015	14,00	+1,50
З 06.02.2015 до 03.03.2015	19,50	+5,50
З 04.03.2015 до 27.08.2015	30,00	+10,50
З 28.08.2015 до 24.09.2015	27,00	-3,00
З 25.09.2015 до 21.04.2016	22,00	-5,00
З 22.04.2016 до 26.05.2016	19,00	-3,00
З 27.05.2016 до 23.06.2016	18,00	-1,00
З 24.06.2016 до 28.07.2016	16,50	-1,50
З 29.07.2016 до 15.09.2016	15,50	-1,00
З 16.09.2016 до 27.10.2016	15,00	-0,50
З 28.10.2016 до 13.04.2017	14,00	-1,00
З 14.04.2017 до 13.05.2017	13,00	-1,00

підтримки малого бізнесу. Однак, як правило, численні фонди підтримки малого підприємництва стурбовані своїми власними проблемами і реальної допомоги малим підприємствам не надають.

6. Останнім часом закордонні банки все більше уваги почали приділяти обстановці, в якій надаються кредити. Зараз набирають популярність концептуальні відділення банків, які мають неформальне або нетрадиційне банківське середовище. Вирізняють такі види концептуальних відділень, як банк-кав'ярня, лаунж-банк, банк-лекторій, банк-вітальня, банк для тварин, банк для водіїв тощо [7]. Всі ці концепції мають унікальне середовище як для банківських установ та спрямовані на забезпечення максимального комфорту відвідувачам цих відділень.

Подібні відділення мають великі перспективи для використання в банківському секторі України. Цей формат можуть оцінити власники і співробітники малих підприємств, яким може бути наданий постійний офіс та нове місце для продажу своїх продуктів (таких як кава, одяг тощо). Також банк може залучити до себе тих прогресивних бізнесменів, які звикли використовувати для ділових переговорів кафе і ресторани з неформальною обстановкою.

Висновки. За результатами дослідження систематизовані особливості банківського кредитування суб'єктів малого бізнесу в інших країнах світу за шістьма критеріями, які відрізняються від українських: за наявністю спеціалізованих банків у кредитуванні суб'єктів малого бізнесу; за якісним фінансовим консалтингом; за банківським проектним фінансуванням малого бізнесу; за обстановкою, в якій надається кредит; за розміром процентної ставки за кредитом; за наявністю великої кіль-

кості різних небанківських фінансових організацій і фондів.

Міжнародний досвід банківського кредитування малого бізнесу може бути спрямований на можливе впровадження в національний банківський ринок кредитування. Це сприятиме інноваційному розвитку українських банків, розвитку економіки і малого бізнесу загалом та наблизить до європейської спільноти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Малахова О.Л. Напрями активізації банківського кредитування суб'єктів підприємництва в Україні // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. – Том 24. – № 2. – С. 22–30.
2. Калініченко Л.Л. Роль банківського кредитування малого бізнесу в Україні // Вісник економіки транспорту і промисловості № 50, 2015 – С. 325–329.
3. Кулаков В.О. Стан кредитування малого та середнього бізнесу в Україні // Економічний вісник Донбасу № 2(36), 2014 – С. 143–146.
4. Мацелюх Н.П., Унінець О.М. Розвиток форм і методів кредитування малого та середнього бізнесу // Економічний часопис – XXI, 9-10(1), 2013 – С. 38–41.
5. Папуша А. Стратегія розвитку малих і середніх банків у контексті глобалізаційних та євроінтеграційних процесів // Вісник НБУ. – 2005. – № 1. – С. 50–51.
6. Процентні ставки за активними і пасивними операціями НБУ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://index.minfin.com.ua/index/rate/nbu/>.
7. Марковський А.В. Концептуальні відділення як інновації матеріального середовища банку // Зб. наук. праць студентів кредитно-економічного факультету ОНЕУ, присвячений до 25-ї річниці незалежності України / Одеса: ОНЕУ, 2017. – С. 135–139.